

10. 5. 2012

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Některé aspekty vypořádání společného jmění manželů v judikatuře Nejvyššího soudu

Nejvyšší soud v posledních letech vydal řadu rozhodnutí, ve kterých se vyjádřil k řadě zásadních otázek vypořádání SJM dle právní úpravy obsažené v současném občanském zákoníku. Níže je uveden výběr judikatury Nejvyššího soudu k účinkům žaloby o vypořádání SJM, k formě návrhů na vypořádání SJM a k oceňování položek SJM.

Lhůta k podání žaloby o vypořádání SJM

Současná právní úprava rozlišuje mezi vypořádáním SJM dohodou, vypořádáním soudním a vypořádáním na základě nevyvratitelné právní domněnky dle § 154 odst. 4 obč. zák.

Jednotlivé způsoby vypořádání SJM je samozřejmě možné kombinovat – účastníci řízení o žalobě o vypořádání SJM nejsou nuceni učinit předmětem soudního vypořádání celou masu SJM (viz rozhodnutí Nejvyššího soudu **sp. zn. 22 Cdo 1112/2006** ze dne 23. 5. 2007. V praxi i v literatuře[1] se však běžně vycházelo z toho, že pokud je žaloba o vypořádání SJM podána ve lhůtě tří let od zániku SJM, je takováto žaloba „zachovávacím úkonem“ – na základě žaloby je zamezeno tomu, aby došlo k vypořádání SJM uplynutím lhůty dle § 154 odst. 4 obč. zák, pokud účastníci řízení určitou část SJM k vypořádání soudu navrhli. Předmětem soudního vypořádání SJM pak byly všechny položky, které účastníci řízení označili v rámci koncentrace řízení.

Nejpozději od přelomu let 2009 a 2010 však Nejvyšší soud judikuje v tom smyslu, že předmětem soudního vypořádání SJM mohou být jen ty položky SJM, které účastníci navrhnou nejen v rámci koncentrace řízení, ale též ve lhůtě 3 let od zániku SJM dle § 150 odst. 4 obč. zák.

Na výše uvedené rozhodnutí sp. zn. 22 Cdo 1112/2006 totiž Nejvyšší soud navázal v rozhodnutí ze dne 26. 11. 2009, **sp. zn. 22 Cdo 1192/2007**, ve kterém uvedl:

„Předchozí praxe, která umožňovala kdykoliv během řízení o vypořádání BSM navrhnout nové položky k vypořádání, vycházela ze starší úpravy, která předpokládala, že soud z úřední povinnosti pátrá po majetku v BSM a že je povinen vypořádat jeho celou masu. Tento názor, který v praxi mimo jiné vedl k neúměrnému prodlužování sporů, neboť umožňoval neomezené rozšiřování vypořádávaného majetku, je však neudržitelný vzhledem k nové hmotněprávní úpravě vycházející

zejména z posílení dispozitivního charakteru norem upravujících vypořádání BSM a také k vzhledem k uplatnění zásad projednacích a dispozičních v občanském soudním řízení.“

Nejvyšší soud pak v dalším rozhodnutí, a to v rozhodnutí ze dne 27. 4. 2010, **sp. zn. 22 Cdo 2881/2008**, označil výše citovaný názor již za ustálenou judikaturu:

„Podle ustálené judikatury v řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví (i společného jmění manželů) může soud vypořádat jen ten majetek či hodnoty tvořící společné jmění manželů, které účastníci řízení navrhli k vypořádání soudním rozhodnutím do tří let od jeho zániku. Tento závěr učinil Nejvyšší soud České republiky za využití předchozí judikatury (srovnej rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. května 2007, sp. zn. 22 Cdo 1112/2006, uveřejněný v Souboru civilních rozhodnutí Nejvyššího soudu, C. H. Beck, pod pořadovým č. C 5061), (...) Nejvyšší soud v této souvislosti rovněž poznamenal, že předchozí praxe, která umožňovala kdykoliv během řízení o vypořádání BSM navrhnout nové položky k vypořádání, vycházela ze starší úpravy, která předpokládala, že soud z úřední povinnosti „pátrá“ po majetku v BSM a že je povinen vypořádat jeho celou masu. Tento názor (...) je však neudržitelný vzhledem k novější hmotněprávní úpravě vycházející zejména z posílení dispozitivního charakteru norem upravujících vypořádání BSM a také k vzhledem k uplatnění zásad projednacích a dispozičních v občanském soudním řízení (k tomu srovnej rozsudek Nejvyššího soudu České republiky z 26. listopadu 2009, sp. zn. 22 Cdo 1192/2007, uveřejněný na internetových stránkách Nejvyššího soudu - www.nsoud.cz).“

Zajímavé je, že Nejvyšší soud novější hmotněprávní úpravu nevztahuje ke konkrétní novele občanského zákoníku, ani ke konkrétnímu datu nabytí účinnosti nové hmotněprávní úpravy. Vychází ze zásady dispozitivnosti občanského práva hmotného a ze zásad procesních (projednacích a dispozičních). Zdá se tedy, že nová hmotněprávní úprava spočívá v novém výkladu stávajícího textu, přičemž tento výklad je založen na obecných zásadách občanského práva hmotného i procesního.

K výše uvedenému názoru se Nejvyšší soud přihlásil i v následující judikatuře, a to v rozhodnutí ze dne 9. 10. 2010, **sp. zn. 22 Cdo 5232/2008**, rozhodnutí ze dne 26. 1. 2011, **sp. zn. 22 Cdo 1068/2008**, rozhodnutí ze dne 23. 3. 2011, **sp. zn. 22 Cdo 2206/2009**, a rozhodnutí ze dne 26. 11. 2011, **sp. zn. 22 Cdo 3620/2009**.

Jak navrhnout jmění ze SJM k vypořádání?

Odpověď je vlastně jednoduchá – výslovně. V již výše zmíněném rozhodnutí ze dne 23. 5. 2007, **sp. zn. 22 Cdo 1112/2006**, Nejvyšší soud uvedl, že předmětem soudního vypořádání soudem může být jen ten majetek, který účastníci výslovně učinili předmětem vypořádání, což platí i pro zápočty dle § 149 odst. 2 obč. zák.

Účastníci řízení by tak měli v řízení jednotlivé majetkové hodnoty označovat (ve lhůtě 3 let od zániku SJM a v rámci koncentrace) výslovně. Pokud tedy např. žalobce tvrdí, že druhý účastník za finanční prostředky (v konkrétní výši tvrzené žalobcem – např. za 100 tis. Kč) patřící do SJM zakoupil do SJM určitou věc a tuto věc o dané (žalobcem tvrzené) hodnotě navrhuje k vypořádání, předmětem soudního vypořádání má být jen tato věc a nikoliv její hodnota (tvrzená žalobcem) Jestliže tedy při dokazování vyjde najevo, že daná věc byla zakoupena za částku nižší (např. 40 tis. Kč), než jakou uváděl žalobce, lze dle mého soudu vypořádat pouze danou věc (oceněnou znaleckým posudkem) a již nikoliv zbývající částku rovnající se rozdílu mezi žalobcem tvrzenými 100 tis. Kč a prokázanou částkou 40 tis. Kč.

Další účinky podání žaloby o vypořádání SJM

Výše jsem uvedl, že žaloba o vypořádání SJM již není „zachovávacím úkonem“ ve vztahu k celé mase SJM, jak vyplývá z recentní judikatury Nejvyššího soudu.

Výše uvedené však neplatí vždy. V rozhodnutí ze dne 9. 3. 2011, **sp. zn. 31 Cdo 1038/2009**, Nejvyšší soud dovodil (publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 88/2011), že mimosoudní dohodu o vypořádání SJM lze uzavřít i po uplynutí 3 let od jeho zániku, a to pokud probíhá soudní řízení o žalobě o vypořádání SJM. Konkrétně Nejvyšší soud uvedl:

„Protože účastníci mohou v rámci smluvní volnosti disponovat i věcmi ze zaniklého SJM, které již připadly do výlučného majetku některého z nich (například na základě částečné dohody o vypořádání SJM), nic jim nebrání zahrnout do dohody o vypořádání SJM i tyto věci, resp. některé z nich. Ostatně Nejvyšší soud již dříve konstatoval, že „soudní smír uzavřený v řízení o vypořádání SJM nemůže být neplatný jen proto, že do něj byla z vůle stran zahrnuta věc ve vlastnictví jen jednoho z účastníků“ (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. dubna 2009, sp. zn. 22 Cdo 5170/2007, Soubor civilních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu č. C 7159). Ovšem v případě, že řízení o vypořádání SJM neskončí rozhodnutím ve věci samé (např. bude zastaveno po zpětvzetí žaloby), uplatní se zákonná domněnka vypořádání ke dni právní moci rozhodnutí, kterým se řízení končí.“

Z výše uvedené citace pak vyplývá, že vypořádat lze takto SJM nejen mimosoudně, ale též soudním smírem.

Striktně vzato by se ohledně části SJM vypořádané již ze zákona nemělo hovořit o vypořádání SJM dohodou. Je tomu tak z toho důvodu, že vypořádáním SJM se rozumí rozdělení majetku mezi jeho vlastníky – nedochází tak k převodu z výlučného vlastnictví (resp. jmění) jednoho z manželů do výlučného vlastnictví (resp. jmění) druhého manžela.

Pokud však již bylo SJM částečně vypořádané a ohledně této vypořádané části SJM se uzavírá dohoda (ať již ve formě mimosoudní, anebo ve formě soudního smíru), k převodu z výlučného vlastnictví (resp. jmění) jednoho z manželů do výlučného vlastnictví (resp. jmění) druhého manžela by mělo docházet.

Z výše citovaného rozhodnutí sp. zn. 31 Cdo 1038/2009 bohužel nevyplývá, zda se věc podle Nejvyššího soudu má tak, že skutečně lze vypořádat již jednou vypořádané části SJM, anebo zda listina obsahující dohodu o vypořádání dosud nevypořádané části SJM obsahuje též další právní úkon týkající se již vypořádaných částí SJM.

Oceňování položek SJM

Již přinejmenším 40 let platí zásada, podle které se při vypořádání SJM (dříve BSM) vychází ze stavu věci ke dni zániku SJM, ale z její ceny v době, kdy se provádí vypořádání (R 42/1972). Tento závěr je přijímán i v porevoluční judikatuře Nejvyššího soudu (rozhodnutí ze dne 7. 12. 1999, **sp. zn. 2 Cdon 2060/97**, rozhodnutí ze dne 17. 5. 2001, **sp. zn. 22 Cdo 629/2000**).

Jak už to však u „zásad“ bývá, platí z výše uvedeného obecného pravidla výjimky. Podle rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2011, **sp. zn. 22 Cdo 1068/2008**, platí, že:

„Podstata výjimek z uvedeného pravidla spočívá v tom, že v určitých situacích je namístě, aby při vypořádání bylo přihlédnuto k ceně věci ke dni rozhodování soudu, ale podle stavu nikoliv ke dni zániku bezpodílového spoluvlastnictví, nýbrž taktéž ke dni rozhodování soudu.“

Mezi výše uvedené určité situace patří případy věcí, které užíval na základě dohody ten účastník,

kterému je přikazována, nebo ji užívali oba, a došlo k jejímu nadměrnému, mimořádnému opotřebení nebo poškození (též rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2011, **sp. zn. 22 Cdo 1068/2008**). V rozhodnutí ze dne 14. 2. 2008, **sp. zn. 22 Cdo 3285/2007**, pak Nejvyšší soud odkázal na případ rozestavěného domu, jehož hodnota od zániku BSM do jeho vypořádání vlivem počasí, neudržování a neužíváním oběma účastníky podstatně poklesla, přičemž tento stav není přičitatelný výlučně jednomu z účastníků.

Obdobně postupoval Nejvyšší soud např. v rozhodnutí ze dne 16. 4. 2008, **sp. zn. 22 Cdo 2735/2007**.

V rozhodnutí ze dne 23. 11. 2011, **sp. zn. 22 Cdo 3711/2011**, pak Nejvyšší soud vyložil, co se myslí nadměrným poškozením:

„Nadměrné poškození je přitom třeba podle názoru dovolacího soudu vykládat tak, že jím byla významně kvantitativně či kvalitativně dotčena podstata věci, takže její hodnota tím byla podstatně snížena (srovnej též citovaný rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích, sp. zn. 5 Co 391/88). Zpravidla nebude možno za podstatné snížení hodnoty věci považovat situace, kdy rozdíl v hodnotě nemovitostí před a po znehodnocení činí méně než 10%...“

Shrnutí

Výše popsaná rozhodnutí Nejvyššího soudu, která představují jen výseč judikatury vztahující se k vypořádání SJM, jasně dokazují, že soudní vypořádání SJM se může zejména za konkrétní skutkové nebo procesní situace stát obtížně předvídatelným procesem.

Zvláště vývoj judikatury Nejvyššího soudu ohledně povinnosti navrhnout vypořádání konkrétních částí SJM ve lhůtě 3 let od zániku SJM pak představuje ohrožení právní jistoty účastníků řízení o žalobě o vypořádání SJM (ohrožení právní jistoty je přitom pro jakoukoliv judikatorní změnu výkladu typické), protože Nejvyšší soud judikatorně a takříkajíc zpětně mění pravidla pro vypořádání SJM.

Mgr. Ondřej Richter
advokát

[TOMAN, DEVÁTÝ & PARTNEŘI advokátní kancelář, s. r. o.](#)

Trojanova 12
120 00 Praha 2

Tel.: +420 224 918 490
Fax: +420 224 920 468
e-mail: richter@iustitia.cz

[1] Např. Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M. Společné jmění manželů. 2. vydání. Praha: Linde Praha akciová společnost, 2009, str. 152.

Další články:

- [Změny zápisu zástavního práva do katastru nemovitostí už nejsou tabu. ČÚZK mění dlouholetou praxi](#)
- [Právním účinkem služebnosti poživacího práva je vstup poživatele do právního postavení pronajímatele dle dříve uzavřené nájemní smlouvy](#)
- [Nenápadná novela SŘS s velkým potenciálem: urychlí změny ve správním soudnictví výstavbu?](#)
- [Ochranné pásmo energetického zařízení a ochrana dotčených vlastníků](#)
- [Výše jistoty dle § 75b o. s. ř. při více účastnících a kumulaci nároků: nejasnosti, výklad, praxe](#)
- [Zákon o podpoře bydlení, aneb nové systémové řešení bytové nouze](#)
- [Specifika práv z vadného plnění při koupi podílů a akcií](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 19.: Zákon o jednotném měsíčním hlášení zaměstnavatele](#)
- [Přinese tzv. rozvodová novela skutečně zklidnění emocí ve sporech o péči o dítě?](#)
- [Posuzování manželství v cizineckém právu aneb správní úvaha o třech významech](#)
- [Informativní veřejné aplikace versus soukromé justiční databáze](#)